

Верховний
Суд

ОГЛЯД

судової практики
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
щодо захисту права учасника
(акціонера, члена) на отримання
інформації про діяльність юридичної особи
та права вимагати проведення аудиту
фінансової звітності товариства

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за 2018–2023 роки

Зміст

I. Захист права учасника (акціонера, члена) юридичної особи на отримання інформації про діяльність юридичної особи	4
1. Право учасника (акціонера, члена) юридичної особи на отримання інформації про діяльність юридичної особи	4
2. Спосіб захисту прав учасника (акціонера, члена) юридичної особи на отримання інформації про діяльність юридичної особи	5
3. Порядок реалізації права на отримання інформації	6
4. Обсяг інформації, яку зобов'язана надати юридична особа	10
5. Момент, з якого в учасника (акціонера, члена) юридичної особи виникає право на отримання інформації про діяльність юридичної особи та право вимагати проведення аудиторської перевірки	13
6. Надання акціонером АТ документального підтвердження наявності прав на цінні папери товариства на час звернення із запитом про надання інформації	14
II. Спори, пов'язані з проведенням аудиторської перевірки діяльності юридичної особи	16
1. Право учасника ТОВ звернутися з вимогою про проведення аудиту фінансової звітності товариства	16
2. Обов'язок товариства забезпечити аудитору можливість провести перевірку	17

Перелік уживаних скорочень

АТ	– акціонерне товариство
ВС	– Верховний Суд
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
ОСББ	– об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ПАТ	– публічне акціонерне товариство
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ЦК України	– Цивільний кодекс України

I. Захист права учасника (акціонера, члена) юридичної особи на отримання інформації про діяльність юридичної особи

1. Право учасника (акціонера, члена) юридичної особи на отримання інформації про діяльність юридичної особи

1.1. Учасник ТОВ неодноразово звертався до товариства з вимогами про надання можливості ознайомитися з інформацією і документами щодо діяльності ТОВ шляхом надсилання та/або надання особисто копій відповідних документів. Товариство всупереч приписам статей 5, 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» не надало учаснику запитувані документи

Одержання учасником господарського товариства інформації про діяльність товариства у порядку, встановленому установчим документом та законом, є необхідним для реалізації ним своїх корпоративних прав, зокрема правомочностей на участь в управлінні господарською організацією.

Унаслідок невиконання господарським товариством свого обов'язку з надання на вимогу його учасника інформації про діяльність товариства у порядку, встановленому установчим документом та законом, можуть бути визнані порушеними право учасника товариства на інформацію та його корпоративні права.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 21.01.2020 у справі № 906/157/19 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87056246>.

Аналогічний правовий висновок викладено в постановвах колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС: від 04.09.2019 у справі № 921/213/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84063787>; від 12.11.2019 у справі № 921/560/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85617586>; від 24.12.2020 у справі № 911/73/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93783768>; від 30.11.2021 у справі № 908/2690/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/101873105>; від 08.11.2023 у справі № 918/142/23 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115710601>.

1.2. Посилаючись на порушення прав на отримання інформації, член ОСББ заявив вимоги до ОСББ про визнання недійсними рішень загальних зборів членів об'єднання про прийняття до відома загальними зборами членів відповідача звітів його правління та ревізійної комісії

Право співвласників багатоквартирного будинку на одержання інформації щодо діяльності ОСББ безпосередньо передбачене законом, зокрема ст. 14 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» та ст. 6 Закону України «Про особливості здійснення права власності співвласниками багатоквартирного будинку».

Аналіз наведених норм законів свідчить про те, що створене власниками квартир та нежитлових приміщень у багатоквартирному будинку ОСББ є особою,

у володінні та розпорядженні якої перебуває інформація щодо багатоквартирного будинку, в якому його створено, та діяльності такого об'єднання.

Законом чітко передбачене право співвласників багатоквартирного будинку на одержання інформації щодо діяльності створеного ОСББ. Відповідно, реалізація цього права покладається саме на особу, у володінні та розпорядженні якої перебуває зазначена інформація, тобто на ОСББ в особі його органів управління, зокрема на правління як на виконавчий орган об'єднання, доповноважень якого згідно із ч. 2 ст. 18 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» належить виконання зобов'язань об'єднання.

Одержання співвласником багатоквартирного будинку інформації про діяльність ОСББ у порядку, встановленому установчим документом та законом, є необхідним для реалізації ним своїх прав, зокрема правомочностей на участь в управлінні об'єднанням.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 07.07.2021 у справі № 911/1053/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98361076>.

2. Спосіб захисту прав учасника (акціонера, члена) юридичної особи на отримання інформації про діяльність юридичної особи

2.1. Акціонер у порядку Закону України «Про акціонерні товариства» звернувся із запитом про ознайомлення з документами ПАТ згідно з переліком, наведеним у запиті. ПАТ відмовило в можливості ознайомитися із запитуваними документами

Оскільки отримання акціонером інформації від товариства є необхідним для реалізації ним своїх корпоративних прав, зокрема правомочностей на участь в управлінні АТ, то невиконання АТ свого обов'язку з надання на вимогу його акціонера для ознайомлення документів, передбаченого законом та статутом, може бути визнане порушенням права акціонера товариства на інформацію.

Згідно зі статтями 15, 16 ЦК України згадані права акціонера підлягають захисту шляхом спонукання товариства до виконання його обов'язку – надання відповідної інформації.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 30.11.2021 у справі № 908/2690/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/101873105>.

2.2. Учасник ТОВ звернувся до товариства з вимогами щодо надання йому можливості ознайомитися зі статутом, протоколами загальних зборів учасників товариства, документами фінансової звітності та документами, які містять інформацію про господарську діяльність товариства, проте відповіді не отримав

Способом захисту права учасника господарського товариства на отримання інформації про діяльність товариства є спонукання в судовому порядку до виконання товариством дій – надання певної інформації.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 25.11.2020 у справі № 910/8802/19 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93149485>.

Аналогічний правовий висновок викладено в постановах КГС ВС:

від 28.04.2021 у справі № 908/522/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96668851>;

від 07.07.2021 у справі № 911/1053/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98361076>;

від 30.11.2021 у справі № 908/2690/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/101873105>;

від 01.11.2023 у справі № 915/1552/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114723487>.

3. Порядок реалізації права на отримання інформації

3.1. Акціонер ПАТ звернувся до товариства із запитом про надання інформації про діяльність підприємства шляхом надання засвідчених копій документів. ПАТ відмовило акціонеру, зазначивши, що обов'язку ПАТ надавати акціонеру копії документів у письмовому вигляді чинним законодавством не передбачено, а лише встановлено обов'язок надавати визначену законом документацію, з якої вже сам учасник має право робити виписки, фотографії та копії, і запропонував акціонеру з'явитися для ознайомлення із запитуваними документами до ПАТ

Відповідно до п. 6.2 статуту ПАТ кожна проста акція надає акціонеру – її власнику однакову сукупність прав, уключаючи право на отримання інформацію про господарську діяльність товариства. Однак порядку отримання такої інформації статут відповідача не встановлює.

Згідно із ч. 2 ст. 78 Закону України «Про акціонерні товариства» (в редакції на час виникнення правовідносин) протягом 10 робочих днів з дня надходження письмової вимоги акціонера корпоративний секретар, а в разі його відсутності – виконавчий орган акціонерного товариства зобов'язаний надати цьому акціонеру засвідчені підписом уповноваженої особи товариства копії відповідних документів, визначених частиною першою цієї статті. За надання копій документів товариство може стягувати плату, розмір якої не може перевищувати вартості витрат на виготовлення копій документів та витрат, пов'язаних з пересиланням документів поштою, до моменту надання таких документів.

За приписами наведеної норми Закону України «Про акціонерні товариства» праву учасника на одержання інформації кореспондує обов'язок товариства надати акціонеру на його вимогу засвідчені підписом уповноваженої особи товариства копії відповідних документів.

Оскільки ПАТ зобов'язане було надати акціонеру на його вимогу засвідчені копії відповідних документів, ВС погодився з висновком попередніх судових інстанцій в частині задоволення позовних вимог про зобов'язання ПАТ надати акціонеру

інформацію про діяльність товариства шляхом направлення позивачу за місцем його постійного місця проживання засвідчених копій документів.

Застереження. Звертаємо увагу, що ч. 2 ст. 78 Закону України «Про акціонерні товариства» в редакції від 17.09.2008 № 514-VI викладена в новій редакції Закону від 27.07.2022 № 2465-IX (ч. 2 ст. 113) та передбачає, що протягом 10 робочих днів з дня надходження письмової вимоги акціонера та незалежно від платності чи безоплатності надання документів корпоративний секретар, а в разі його відсутності – голова виконавчого органу або ради директорів зобов'язаний надати цьому акціонеру завірені підписом уповноваженої особи товариства копії відповідних документів, визначених частиною першою цієї статті. Документи можуть надаватися в електронному вигляді з накладанням електронного підпису відповідною посадовою особою товариства. За надання копій документів та за їх надсилання товариство може стягувати плату, розмір якої не може перевищувати вартості витрат на виготовлення копій документів та витрат, пов'язаних з пересиланням документів поштою. Порядок надання документів, передбачених частиною першою цієї статті, порядок стягнення плати відповідно до вимог цієї частини встановлюються статутом акціонерного товариства або іншими внутрішніми документами товариства. Однак станом на грудень 2023 року практика щодо застосування наведеної норми ще не сформована ВС.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 04.09.2019 у справі № 921/213/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84063787>.

3.2. Учасник ТОВ звернувся до господарського суду з позовом до товариства про зобов'язання надати письмово через засоби поштового зв'язку належним чином засвідчені копії документів відповідно до положень статті 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідач не в повному обсязі надає учасникам товариства інформацію про фінансово-майновий стан підприємства та прийняті рішення

Для задоволення позову про зобов'язання товариства надати учаснику документи, які воно зобов'язане надати, суд має встановити наявність відмови товариства у наданні документів та врахувати здійснення або нездійснення самим учасником товариства конкретних дій для отримання запитуваних документів.

Господарськими судами попередніх інстанцій встановлено, що позивач як учасник звертався до товариства з вимогою щодо надання йому документів про діяльність товариства. Вимога була отримана відповідачем 11.11.2019.

З аналізу положень ч. 5 ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» вбачається обов'язок товариства (виконавчого органу) протягом 10 днів з дня надходження письмової вимоги учасника товариства надати такому учаснику копії відповідних документів. Зазначений обов'язок не залежить від згоди чи незгоди учасника отримати такі документи у запропонований товариством спосіб.

ВС звернув увагу, що відсутність визначеного способу надання інформації не може бути достатньою підставою для відмови товариства надати його учаснику інформацію про свою діяльність у спосіб, в який просить учасник.

Крім того, ВС зауважив, що ч. 5 ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» передбачає один із способів надання учаснику документів – пересилання їх поштою.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 03.12.2020 у справі № 910/13808/19 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93373105>.

3.3. Учасник ТОВ звернувся до суду з позовом до ТОВ про зобов'язання вчинити дії щодо надання належним чином засвідчених копій бухгалтерських документів, які стосуються діяльності товариства, за наведеним позивачем переліком. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідач не надав запитувані позивачем документи та ухиляється від виконання цього обов'язку

Суди встановили, що запитувані позивачем документи відповідають наведеному в ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» переліку.

Установивши, що товариство не виконало свого обов'язку з надання відповідної інформації на вимогу позивача, та врахувавши, що надання визначених позивачем документів є обов'язком товариства згідно зі ст. 5, 43 зазначеного Закону та статуту товариства і, відповідно, ненадання відповідачем запитуваної учасником товариства інформації (ненадання копій відповідних документів) порушує права та законні інтереси учасника товариства, господарські суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про наявність підстав для захисту права позивача на отримання інформації про діяльність товариства.

При цьому Верховний Суд погодився з висновками апеляційного господарського суду щодо часткового задоволення позову, оскільки за положеннями ч. 5 ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» передумовою для надання запитуваних документів, визначених частиною першою цієї статті, є дія учасника товариства у вигляді надання письмової вимоги про надання таких документів.

Ураховуючи той факт, що позивач вимагає надати частину документів «за весь період діяльності з 10.03.2009», датою закінчення періоду, за який вимагається надання документів, слід вважати дату отримання вимоги товариством – 11.11.2019. Сам факт порушення ч. 5 ст. 43 названого Закону щодо ненадання в десятиденний строк копій відповідних документів означає порушення корпоративних прав позивача.

Верховний Суд погодився із судами попередніх інстанцій, що ненадання відповідачем запитуваної позивачем інформації (ненадання копій відповідних документів) порушує права та законні інтереси учасника товариства.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 24.12.2020 у справі № 911/73/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93783768>.

3.4. Учасник ТОВ звернувся з позовом про зобов'язання товариства надати належним чином засвідчені копії звітів про фінансово-господарську діяльність за 2022 рік, протоколу загальних зборів учасників товариства від 23.07.2022. Позивач зазначив, що він як учасник товариства неодноразово надсилав заяви до товариства з проханням надати для ознайомлення належним чином засвідчені копії протоколу загальних зборів ТОВ від 23.07.2022 та фінансового звіту про господарську діяльність за 2022 рік, проте відповіді не отримав

Протягом 10 днів з дня надходження письмової вимоги учасника ТОВ виконавчий орган товариства зобов'язаний надати йому копії відповідних документів, визначених ч. 1 ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». За підготовку копій документів товариство може встановлювати плату, розмір якої не може перевищувати розмір витрат на виготовлення копій документів та витрат, пов'язаних з пересиланням документів поштою (ч. 5 ст. 43 зазначеного Закону).

Суди попередніх інстанцій правильно задовольнили позовні вимоги, оскільки в установленій ч. 5 ст. 43 названого Закону строк товариство не надало учаснику запитувані копії документів, про що також зазначив позивач у відзиві на касаційну скаргу.

Крім того, як правильно зауважив суд апеляційної інстанції, з дня відкриття провадження у справі відповідач не надав жодного доказу про встановлену товариством плату за виготовлення копій документів та відмову позивача здійснити таку оплату.

З огляду на це Верховний Суд відхилив посилання скаржника на те, що позивач порушив порядок отримання документів, визначений ч. 4, 5 ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», та позбавив ТОВ права на отримання плати за підготовку значного обсягу копій відповідних документів.

Суди попередніх інстанцій дійшли правильних висновків про порушення прав позивача, зобов'язання ТОВ надати позивачу належним чином засвідчені копії документів.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 08.11.2023 у справі № 918/142/23 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115710601>.

3.5. Член ОСББ звернувся з позовом про зобов'язання об'єднання письмово надати інформацію за певний період. Позивач послався на те, що ОСББ не надає інформації щодо діяльності об'єднання, перешкоджає в її отриманні

У надісланому позивачеві листі відповідач, хоча і запропонував йому ознайомитися із запитуваною інформацією, однак не конкретизував місце ознайомлення, не зазначив номери квартири/приміщення, поверху та/або інших даних, що дають змогу дізнатися про фактичне місцезнаходження запитуваних позивачем документів.

За змістом ст. 2 Закону України «Про інформацію» одним з основних принципів інформаційних відносин є достовірність і повнота інформації.

Отже, інформація має бути зрозумілою, відповідати принципу достовірності і повноти. Інформація є повною, якщо її досить для розуміння. Неповна інформація може спричинити помилки.

Відповідач, який погодився надати позивачу запитувану інформацію, встановивши при цьому порядок і спосіб її надання, зокрема шляхом ознайомлення з документами у певному місці, мав вжити всіх розумних заходів для належного повідомлення позивача про дату, час та місце такого ознайомлення. При цьому повідомлення про ознайомлення не може бути формальним. Відомості у повідомленні мають бути конкретними, докладними, вичерпними та точними для надання можливості особі, яка отримує ці відомості, зрозуміти їх правильно та однозначно. Адже необізнаність особи, яка запитує необхідну їй інформацію, про конкретні дату, час та місце проведення ознайомлення або неоднозначність відомостей у повідомленні можуть перешкодити цій особі реалізувати її права на одержання інформації.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 10.12.2020 у справі № 922/3812/19 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93498728>.

4. Обсяг інформації, яку зобов'язана надати юридична особа

4.1. ТОВ як акціонер, який володіє значним пакетом акцій ПАТ, звернулося із запитом, у якому просило надати певну інформацію та копії правочинів, укладених ПАТ з контрагентами за різні періоди, договорів поруки та договору застави (іпотеки), укладених із банком, звітів та висновків ревізійної комісії. ПАТ відмовилося надати в повному обсязі витребувану акціонером інформацію та копії документів, посилаючись на те, що зазначені відомості становлять інформацію з обмеженим доступом

Законом України «Про акціонерні товариства» передбачено, що акціонерне товариство зобов'язане розкривати інформацію відповідно до законів України.

За змістом ст. 78 зазначеного Закону, яка відсилає до його ст. 77 (в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин), акціонерне товариство забезпечує кожному акціонеру доступ до документів, визначених цією статтею.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що копії документів, які позивач просив надати у своєму запиті і з приводу ненадання яких виник цей спір, містять відомості про фінансово-господарську діяльність ПАТ, що узгоджується з приписами ч. 1 ст. 78 Закону України «Про акціонерні товариства» (в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин).

Відповідач не довів, що запитувані позивачем документи фінансово-господарської діяльності ПАТ дійсно містять конфіденційну інформацію (інформацію з обмеженим доступом) або становлять комерційну таємницю. Застереження. Звертаємо увагу, що ст. 77, 78 Закону України «Про акціонерні товариства» в редакції від 17.09.2008 № 514-VI викладені у новій редакції Закону від 27.07.2022 № 2465-IX (ст. 112, 113). Однак станом на грудень 2023 року практика щодо застосування ст. 112, 113 Закону України «Про акціонерні товариства» від 27.07.2022 № 2465-IX ще не сформована ВС.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 28.02.2023 у справі № 925/5/22 – <https://reestr.court.gov.ua/Review/109490728>.

4.2. Учасник ТОВ звертався до товариства з вимогами щодо надання йому можливості ознайомитися зі статутом, протоколами загальних зборів учасників товариства, документами фінансової звітності та документами, які містять інформацію про господарську діяльність товариства. Відповідач відповіді на такий запит не надав, вимоги запиту не виконав

Відповідно до ч. 1, 4 ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» товариство зобов'язано зберігати такі документи: 1) протокол зборів засновників товариства (рішення одноосібного засновника); 2) статут товариства та зміни до статуту; 3) протоколи загальних зборів учасників; 4) документи товариства, що регулюють діяльність органів товариства, та зміни до них; 5) положення про філії (представництва) товариства у разі їх створення (відкриття); 6) протоколи засідань наглядової ради товариства та колегіального виконавчого органу товариства, накази і розпорядження виконавчого органу товариства; 7) аудиторські висновки та результати надання інших аудиторських послуг; 8) річну фінансову звітність; 9) документи звітності, що подаються відповідним державним органам; 10) документи, пов'язані з випуском емісійних цінних паперів; 11) інші документи, передбачені законодавством, статутом товариства, рішеннями загальних зборів учасників, наглядової ради та виконавчого органу товариства; 12) документи, що підтверджують права товариства на майно; 13) документи бухгалтерського обліку.

Товариство забезпечує кожному учаснику (його представнику) доступ до документів, визначених ч. 1 ст. 43 зазначеного Закону.

У п. 6.1.1 статуту ТОВ передбачено право учасника товариства на отримання інформації про діяльність товариства, в тому числі ознайомлюватися з даними бухгалтерського обліку, звітності та іншої документації, в будь-який час. При цьому в обов'язковому порядку учаснику на його прохання надається така документація перед кожними загальними зборами, а також при зверненні в судові органи. Він має право вимагати свідоцтво, яке засвідчує, що він повністю здійснив свій внесок до статутного капіталу товариства.

Надання запитуваних позивачем як учасником ТОВ документів, зокрема статуту, протоколів загальних зборів учасників товариства, документів фінансової звітності, є обов'язком товариства відповідно до ст. 5, 43 Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" та статуту ТОВ. Отже, ненадання відповідачем інформації порушує права та законні інтереси учасника товариства.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 25.11.2020 у справі № 910/8802/19 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93149485>.

4.3. Член ОСББ звернувся з позовом про зобов'язання об'єднання письмово надати інформацію за певний період у вигляді переліку про технічний стан спільного майна багатоквартирного будинку, умови його утримання та експлуатації, витрати на утримання спільного майна будинку та надходження, отримані від його використання, документально підтвердивши таку інформацію; інформацію про суб'єктів права власності на всі квартири та нежитлові приміщення в будинку й площу таких квартир та приміщень; рішення (протоколи) зборів (у тому числі, установчих) співвласників багатоквартирного будинку; статут ОСББ в останній редакції та документи, пов'язані з діяльністю об'єднання, з можливістю за його рахунок зробити копії зазначених документів. Позивач послався на те, що ОСББ не надає йому інформації щодо діяльності об'єднання, перешкоджає в її отриманні

Відповідач може надати позивачу не всю запитувану ним інформацію, а лише ту, що передбачена вимогами чинного законодавства.

Статтею 14 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» (в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) передбачене право позивача одержувати в установленому законом порядку інформацію про діяльність об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, а також ознайомлюватися з протоколами загальних зборів, робити з них виписки.

За ст. 6 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» (в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) співвласник має право: одержувати інформацію про технічний стан спільного майна багатоквартирного будинку, умови його утримання та експлуатації, витрати на утримання спільного майна багатоквартирного будинку та надходження, отримані від його використання; безоплатно одержувати інформацію про суб'єктів права власності на всі квартири та нежитлові приміщення у багатоквартирному будинку і площу таких квартир та приміщень у порядку і межах, визначених законом; ознайомлюватися з рішеннями (протоколами) зборів співвласників, листками опитування, робити з них копії.

ОСББ може надати позивачу на його запит лише інформацію, передбачену вимогами ст. 14 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» та ст. 6 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку».

Відмовляючи у задоволенні позову щодо надання інформації про рішення (протоколи) зборів (у тому числі установчих) співвласників багатоквартирного будинку, протоколів та інших документів ОСББ у вигляді переліку, суд апеляційної інстанції правильно виходив з того, що надання цієї інформації не передбачено ні чинним законодавством, ні статутом відповідача.

Крім того, ця позовна вимога кореспондується з іншою вимогою позивача про зобов'язання ОСББ надати для ознайомлення оригінали рішень (протоколів) зборів (у тому числі установчих) співвласників багатоквартирного будинку за період із червня 2017 року по листопад 2019 року та відповідні листки, яка (вимога) передбачена ст. 6 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» та яка підлягає задоволенню.

Відмовляючи у задоволенні позову про надання для ознайомлення останньої редакції статуту ОСББ, суд апеляційної інстанції послуговувався тим, що в цій частині позову право позивача на отримання інформації відповідач не порушив, оскільки у відповіді на адвокатський запит голова правління ОСББ зазначив код доступу на сайті Мін'юсту, за допомогою якого позивач мав можливість ознайомитися з останньою редакцією статуту відповідача, і тому він виконав свій обов'язок щодо надання цієї інформації.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 10.12.2020 у справі № 922/3812/19 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93498728>.

5. Момент, з якого в учасника (акціонера, члена) юридичної особи виникає право на отримання інформації про діяльність юридичної особи та право вимагати проведення аудиторської перевірки

5.1. Акціонер звернувся з позовом до АТ про зобов'язання забезпечити аудитору можливість проведення аудиту фінансово-господарської діяльності за період, коли позивач не був акціонером відповідача

Особа стає носієм корпоративних прав з моменту набуття права власності на акції АТ.

Право вимагати проведення аудиторської перевірки діяльності АТ, яке є корпоративним правом, пов'язаним з діяльністю та управлінням справами товариства, виникає в акціонера з моменту набуття ним права власності на акції АТ, оскільки саме із цього моменту особа стає носієм корпоративних прав. Відмова товариства в задоволенні вимоги про проведення аудиту за період, коли позивач не був акціонером, не може порушувати його корпоративних прав як акціонера.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 30.07.2020 у справі № 924/1237/19 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90670346>.

5.2. Учасник, якого виключили з ТОВ, звернувся до суду з позовом про зобов'язання товариства надати йому засвідчені підписом уповноваженої особи ТОВ копії документів, перелік яких наведений у прохальній частині позовної заяви

Правом на звернення до товариства та витребування в нього відповідних документів/інформації (правом на участь в управлінні господарською організацією) наділений саме учасник ТОВ, а не учасник, якого було виключено з ТОВ на підставі рішення загальних зборів учасників товариства, яке оскаржується у судовому порядку. З моменту виключення учасник немає права на участь в управлінні господарською організацією, з якої вибув. Лише за наявності рішення суду, яке набрало законної сили, про визнання недійсним рішення загальних зборів учасників товариства, яким такий учасник був виключений з ТОВ, він має право на участь в управлінні господарською організацією і може звернутися до товариства відповідно до ст. 5, 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 22.07.2021 у справі № 905/1750/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98645754>.

5.3. Член ОСББ звернувся з позовом до ОСББ про зобов'язання письмово надати йому інформацію за певний період у вигляді переліку про технічний стан спільного майна багатоквартирного будинку, умови його утримання та експлуатації, витрати на утримання спільного майна будинку та надходження, отримані від його використання, документально підтвердивши таку інформацію за період із червня 2017 року по листопад 2019 року

Суд апеляційної інстанції правильно відмовив у задоволенні позовних вимог про надання інформації та документів для ознайомлення за період із червня 2017 року до 14 червня 2018 року з огляду на те, що станом на червень 2017 року право позивача не могло бути порушене, оскільки суб'єктом такого права він став тільки з 14 червня 2018 року – моменту реєстрації права власності на нежитлові приміщення багатоквартирного будинку.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 10.12.2020 у справі № 922/3812/19 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93498728>.

6. Надання акціонером АТ документального підтвердження наявності прав на цінні папери товариства на час звернення із запитом про надання інформації

6.1. ТОВ як акціонер відповідача звернувся з позовом до ВАТ про зобов'язання надати належним чином засвідчені копії документів. Позовні вимоги обґрунтовано тим, що відповідач, пославшись на непідтвердження позивачем статусу акціонера, безпідставно не надав позивачу запитувані ним документи, чим порушив його корпоративні права, зокрема на одержання інформації про діяльність ВАТ

Відповідач не був позбавлений можливості самостійно перевірити наявність у позивача статусу акціонера на момент його звернення з відповідним запитом про надання інформації.

За змістом ч. 5 ст. 22 Закону України «Про депозитарну систему України» у разі отримання розпорядження від емітента Центральним депозитарієм складається реєстр власників іменних цінних паперів.

Тож відповідач, маючи сумніви щодо того, чи є позивач його акціонером, не був позбавлений можливості перевірити таку інформацію на підставі реєстру власників іменних цінних паперів.

Крім того, оскільки відповідь на запит акціонера про надання виписки готується депозитарієм протягом декількох днів, а також, може бути сформована в один день, а надіслана чи вручена і отримана акціонером, у інший (через один, два, три і більше дні враховуючи об'єктивні обставини пересилки поштою такої виписки, робочий графік установи, кількість звернень тощо), то наведене, з урахуванням позиції відповідача, взагалі унеможливорює отримання акціонером інформації на свій запит від акціонерного товариства, так як, дата його запиту, у такому випадку, не буде співпадати із датою виписки, адже дата виписки буде сформована раніше ніж сама виписка отримана акціонером.

Оскільки ст. 78 Закону України «Про акціонерні товариства» (в редакції, чинній на час виникнення правовідносин) не містить вказівки на необхідність документального підтвердження акціонером наявності у нього прав на цінні папери товариства на час звернення із запитом про надання інформації і акціонерне товариство мало можливість самостійно встановити перелік власних акціонерів, відповідач, порушивши приписи ст. 78 зазначеного Закону, безпідставно відмовив позивачу в наданні доступу до відповідних документів ВАТ.

Застереження. Звертаємо увагу, що ст. 113 Закону України «Про акціонерні товариства» в редакції Закону від 27.07.2022 № 2465-ІХ передбачає, що акціонер зобов'язаний надати разом з письмовою вимогою про ознайомлення з документами копії документів, що підтверджують його право власності на акції товариства на дату подання такої вимоги. Однак станом на грудень 2023 року практика щодо застосування цієї норми ще не сформована ВС.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 12.11.2019 у справі № 921/560/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85617586>.

Аналогічний правовий висновок викладено в постанові колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 30.11.2021 у справі № 908/2690/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/101873105>.

II. Спори, пов'язані з проведенням аудиторської перевірки діяльності юридичної особи

1. Право учасника ТОВ звернутися з вимогою про проведення аудиту фінансової звітності товариства

1.1. Учасник ТОВ, який володіє часткою 50 % у статутному капіталі ТОВ, маючи намір провести аудит діяльності товариства, звернувся з вимогами про надання інформації та створення умов для проведення аудиту. Товариство не забезпечило аудитору можливості проведення аудиту та не надало документів

Під час вирішення спорів за позовами учасників ТОВ про спонукання товариства провести аудиторську перевірку діяльності та звітності товариства належить враховувати, що право учасників, спрямоване на контроль діяльності виконавчого органу, як і право на отримання інформації про діяльність товариства, є складовою права на управління товариством у передбаченому законом і установчими документами порядку.

Право учасника товариства звернутися з вимогою про проведення аудиторської перевірки річної фінансової звітності товариства не залежить ні від бажання самого товариства (його посадових осіб) проводити чи не проводити перевірку, ні від доцільності чи відсутності доцільності проведення такої перевірки, наявності вже проведених перевірок, натомість обов'язок товариства забезпечити аудитору можливість проведення перевірки виникає за безпосередньою вказівкою закону.

Оскільки позивач є учасником товариства (його частка становить 50 % статутного капіталу ТОВ), який реалізував своє корпоративне право шляхом звернення до відповідача з вимогою про забезпечення проведення аудиту фінансової звітності товариства та витребування відповідних документів, а відповідач не забезпечив проведення такого аудиту та не надав витребуваних документів, то господарські суди обґрунтовано задовольнили позовні вимоги (за винятком витребування документів, які позивач не конкретизував).

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 28.04.2021 у справі № 908/522/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96668851>.

Аналогічний правовий висновок викладено в постановках колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС:

від 29.04.2020 у справі № 922/1859/19 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89008496>;

від 07.10.2021 у справі № 910/9339/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/100424276>;

від 17.08.2022 у справі № 910/12126/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105793174>;

від 30.08.2023 у справі № 904/2335/22 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113526868>.

1.2. Учасник товариства звернувся до суду з позовом до ТОВ про зобов'язання забезпечити аудитору можливість провести аудит фінансової звітності за 2016–2019 роки шляхом надання протягом 10 днів з дати набрання судовим рішенням

законної сили уповноваженим представникам копій документів та інформації (згідно з переліком, наведеним в резолютивній частині позовної заяви)

Учасник ТОВ до прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» на підставі положень ЦК України був наділений правами вимагати проведення аудиторської перевірки фінансової звітності товариства, учасником якого він є.

До того ж ст. 41 зазначеного Закону, на підставі якої учасник звернувся із запитом про проведення перевірки, не містить жодних застережень та обмежень щодо періоду проведення аудиторської перевірки фінансової діяльності.

З огляду на викладене та з урахуванням того, що право учасника вимагати проведення аудиторської перевірки було передбачено як ст. 146 ЦК України, так і ст. 41 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», колегія суддів ВС погодилася з висновком судів попередніх інстанцій, що право учасника вимагати проведення аудиту за наведені роки ґрунтується на нормах законодавства.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 28.01.2021 у справі № 910/16262/19 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94517809>.

2. **Обов'язок товариства забезпечити аудитору можливість провести перевірку**

2.1. Корпорація як учасник ТОВ звернулася з позовом до ТОВ про зобов'язання забезпечити аудиторській фірмі, з якою позивач уклав договір про надання аудиторських послуг, можливість провести аудиторську перевірку фінансової звітності товариства, надати аудитору доступ до інформації, оформленої в письмовому вигляді, та засвідчених належним чином уповноваженою особою товариства копій документів. Не виконавши наведених вимог, ТОВ, зокрема, зазначило, що учасник не наділений правом на самостійне визначення аудиторської фірми

Оскільки позивач є учасником товариства (його частка становить 25 % статутного капіталу товариства), який реалізував своє корпоративне право шляхом звернення до відповідача з вимогою про забезпечення проведення аудиту фінансової звітності товариства та витребування відповідних документів, а відповідач не забезпечив проведення такого аудиту та не надав витребуваних документів, то господарські суди обґрунтовано задовольнили позовні вимоги (за винятком витребування витягів з реєстру, які позивач не конкретизував, та документів, пов'язаних з персональними даними фізичних осіб).

ВС відхилив доводи скаржника стосовно того, що закон не наділяє саме позивача на визначення аудиторської фірми, оскільки положення ч. 2 ст. 41 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» надають саме учаснику товариства право самостійно укласти договір

про проведення аудиту фінансової звітності товариства з визначеним ним аудитором (аудиторською фірмою).

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 30.08.2023 у справі № 910/2452/22 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113146912>.

2.2. Учасник ТОВ, який володіє часткою 49,6 % статутного капіталу, звернувся з позовом до ТОВ з вимогами про витребування документів, необхідних для проведення аудиту (перелік документів наведено в прохальній частині позовної заяви). Позов обґрунтований тим, що вимога позивача як учасника ТОВ про проведення аудиту фінансової звітності безпідставно не була задоволена відповідачем і, як наслідок, запитовані позивачем документи не надані

Аналіз положень ст. 41 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» свідчить, що для ініціації аудиту фінансової звітності товариства необхідна сукупність таких умов: 1) наявність в учасника-ініціатора 10 і більше відсотків статутного капіталу товариства ; 2) укладення таким учасником з незалежним аудитором (аудиторською фірмою) договору про проведення аудиту фінансової звітності товариства ; 3) зазначення в такому договорі обсягу аудиторських послуг .

Окрім того, ч. 4 цієї статті містить додаткові вимоги для реалізації суб'єктивного права на проведення перевірки аудиту фінансової звітності товариства, невиконання яких за наявності трьох зазначених умов протягом 10 днів з боку виконавчого органу товариства дає змогу встановити наявність факту порушення права учасника: отримання товариством запиту учасника про такий аудит; отримання товариством оригіналу договору про проведення аудиту фінансової звітності товариства з окресленим у ньому обсягом аудиторських послуг, що визначає момент відліку 10денного строку.

При цьому відповідно до ст. 7 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» документи надаються не замовнику аудиту, а аудитору.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 29.11.2021 у справі № 922/3873/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/101592193>.

2.3. Учасник, який володіє часткою 50 % у статутному капіталі ТОВ, маючи намір провести аудит діяльності ТОВ, звернувся з вимогами про надання інформації та створення умов для проведення аудиту фінансової звітності, проте товариство не виконало його вимог. ТОВ посилалося, зокрема, на те, що договір про надання аудиторських послуг містить умову не про проведення аудиту «фінансової звітності», а про аудит «фінансово-господарської діяльності» підприємства, що, на думку товариства, не є тотожними поняттями

Стаття 41 Закону "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" і Закон "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність" передбачає можливість проведення аудиту саме фінансової звітності, а не аудиту господарської діяльності товариства чи перевірку діяльності директора.

Проте, ВС вважає, що такий незначний недолік (неправильне викладення назви аудиторської послуги) у договорі про надання аудиторських послуг не може бути підставою для ігнорування товариством (його виконавчим органом) вимог його учасника та запитів аудитора про надання необхідних для проведення аудиторської перевірки документів, що, у свою чергу, є порушенням права учасника ТОВ, гарантованого йому ст. 41 Закону "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю".

Зазначена невідповідність ніяк не виправдовує бездіяльність товариства, яка полягала у ненаданні документів взагалі та ігноруванні законних вимог учасника.

Також, в преамбулі Договору про надання аудиторських послуг зазначено, що він укладений між аудитором та позивачем, який є учасником ТОВ та діє на підставі ст. 41 Закону "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" для надання аудиторських послуг.

Посилання на ст. 41 Закону у преамбулі договору свідчить, що запланована аудиторська перевірка стосувалась саме фінансової звітності, позаяк зазначена стаття (як зазначав і сам скаржник) інших видів перевірки не передбачає.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 28.04.2021 у справі № 908/522/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/96668851>.

2.4. Колишній директор (учасник ТОВ) звернувся із зустрічним позовом про зобов'язання ТОВ надати належним чином засвідчені копії документів щодо господарської, зокрема статутної, діяльності товариства, а також зобов'язання забезпечити аудитору (аудиторській фірмі) можливість провести зовнішню незалежну аудиторську перевірку фінансової звітності та діяльності ТОВ за період з 01.01.2020 до 31.12.2020, у тому числі шляхом надання належним чином засвідчених копій усіх документів відповідно до обсягу аудиторських послуг, визначених у договорі про проведення аудиту фінансової звітності ТОВ та додатку до нього

Згідно із ч. 4 ст. 41 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» ТОВ зобов'язане забезпечити аудитору можливість провести аудит та надати засвідчені підписом уповноваженої особи ТОВ копії всіх документів відповідно до визначеного у договорі обсягу аудиторських послуг.

Отже, ТОВ має два обов'язки: забезпечити аудитору можливість провести аудит; надати копії документів. При цьому товариство зобов'язане надавати

документи, які виходять за межі обсягу аудиторської перевірки фінансової звітності.

Ураховуючи, що база 1С:Бухгалтерія та база управління відносинами з клієнтами (CRMсистеми) ТОВ є електронними базами даних, тобто програмними продуктами для ведення бухгалтерського, податкового та управлінського обліку в комерційних організаціях, а не документами, надання їх копій не охоплюється змістом ч. 4 ст. 41 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Аудитор може мати доступ до цих баз в порядку виконання товариством обов'язку забезпечити аудитору можливість провести аудит, про що має бути заявлена відповідна вимога. Проте це не може бути підставою для зобов'язання ТОВ надавати копію бази даних, оскільки згідно із ч. 2 ст. 14 ЦК України особа не може бути примушена до дій, вчинення яких не є обов'язковим для неї.

До того ж поняття копії електронного доказу в процесуальному законодавстві та копії документа в аспекті ст. 41 зазначеного Закону не є тотожними. Прийняття судом та оцінка системи 1С:Бухгалтерія як доказу у справі не означає наявності у ТОВ обов'язку надавати копію цієї системи на вимогу учасника.

Водночас з огляду на те, що товариство не має обов'язку надавати документи та відомості, які виходять за межі обсягу аудиторської перевірки фінансової звітності, а відповідно до ч. 2 ст. 11 Закону України «Про інформацію» не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини, КГС ВС дійшов висновку, що підстав для зобов'язання ТОВ надавати його учаснику копії паспортів та ідентифікаційних кодів керівника (директора), бухгалтера і головного бухгалтера товариства в порядку ст. 41 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» також немає.

При цьому щодо посилань скаржника на те, що відповідно до ст. 43 названого Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» ТОВ зобов'язане зберігати та забезпечити кожному учаснику (його представнику) доступ лише до документів, визначених ч. 1 цієї статті, КГС ВС зауважив, що ця норма регулює порядок надання документів на вимогу учасника ТОВ. Натомість питання проведення аудиту фінансової звітності товариства та надання аудитору необхідних документів врегульовано ст. 41 цього Закону. Обсяг необхідних документів визначається метою аудиту фінансової звітності товариства та укладеним договором про його проведення і не обмежується лише тими документами, що визначені у ч. 1 ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Обставини наявності витребуваних документів, їх збереження є предметом доказування у загальному порядку.

Тож КГС ВС касаційну скаргу задовольнив частково, судові рішення попередніх інстанцій змінив, виключивши з резолютивної частини пункти, якими зобов'язано ТОВ надати належним чином засвідчені копії паспортів та ідентифікаційних кодів керівника (директора), бухгалтера і головного бухгалтера ТОВ, а також бази 1С:Бухгалтерія та бази управління відносинами з клієнтами (CRMсистеми) ТОВ за період з 01.12.2016 до 05.03.2021 в електронному вигляді на окремих носіях інформації. У решті оскаржувані судові рішення залишено без змін.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 01.08.2023 у справі № 911/2646/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112634803>, з урахування ухвали КГС ВС про виправлення описки від 23.10.2023 у справі № 911/2646/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114389780>.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду щодо захисту права учасника (акціонера, члена) на отримання інформації про діяльність юридичної особи та права вимагати проведення аудиту фінансової звітності товариства. Рішення, внесені до ЄДРСР, за 2018–2023 роки / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду. Відпов. за вип.: секретар судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС Баранець О. М. Київ, 2024. – 22 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua